

Posudek diplomové práce

Eliška Zajícová: Jazyková a kulturní specifičnost české filmové produkce v titulkovaném exportu (FF UK, Praha, 2013)

Teoreticko-empirická studie zpracovává téma titulkování čtyř vybraných českých filmů do angličtiny, které byly poslány do soutěže na Oscara. Cílem práce je zhodnotit adekvátnost překladu, především u jazykově-stylistické charakteristiky postav a zprostředkování kulturních specifik; ostatní aspekty závisí na dalších dominantních složkách jednotlivých filmů. Práce si všímá i technické stránky, protože se na vnímání kvality, tedy na hodnotě převodu také podílí. Pro analýzu používá exemplifikační a srovnávací metodu popisu. U filmu Divoké včely je analýza doplněna dotazníkovým šetřením na vzorku respondentů.

Teoretická část přináší přehled stavu zkoumané problematiky v mezinárodním měřítku, rozebírá specifika AVP, zvl. titulkování, a s tím související strategie převodu kulturních specifik, kam spadá kromě tradičních reálií i stylizace replik charakterizující postavy, tak i látka (hloubková i povrchová sémantika díla). Z tohoto pohledu lze práci považovat za interdisciplinární. Tomu nasvědčuje i kapitola stručně věnovaná vnímání malých kultur velkými (prizma kulturních hodnot a stereotypů především v opozici Západ versus bývalé socialistické země střední Evropy), s čímž pak souvisí problém současné české kinematografie v případě vysílání děl do zahraničí. Přechod k empirické části pak tvoří i stručná podkapitola k produkci titulků, která si všímá i konkrétní české reality. Je škoda, že zde ani jinde nebylo více místa věnováno sociologickému rozměru (např. dispozicím jednotlivých aktérů, zvláště proto, že analyzované filmy překládal tentýž překladatel; rovněž úpravce mohl být zajímavý) – koncepce kazuistiky by bývala byla příhodnější.

Empirická část má čtyři kapitoly – přináší informace o výběru a vybraných filmech, o filmové soutěži Oskar obecně, vlastní analýzu titulků a provedení ankety. Substitute domácí analogií nebo generalizace u tematických reálií jsou z pochopitelných důvodů postupy užívané bez ohledu na vztah kultur; stejně tak jistá míra nivelizace expresivity replik nemusí mít ideologický důvod (překlad z malé kultury do velké): je dána rozdílem konvenční míry stylizovanosti, převodem z mluvené do psané podoby, jazykovým potenciálem a subjektem překladatele (interpretace a koncepce postav, aktivní idiolekt). Proto je obtížné ze zde provedené analýzy potvrzovat třetí hypotézu, resp. oddělit H2 a H3. Menší znalost malé kultury, funkce angličtiny jako lingua franca, nutnost vyhnout se lokalizaci u dialektů – to jsou další objektivní faktory, které vedou ke stírání specifičnosti. Pokud by se měla H3 potvrzovat, musel by proběhnout rozsáhlejší výzkum srovnáním titulků do angličtiny a do jiného jazyka reprezentujícího stejně „malou“ kulturu jako je česká. Koncepčně by se sem hodila kategorizace na objektivní, intersubjektivní a subjektivní faktory (Levý 1971). V případě daného vzorku je problém asi v rovině ideové koncepce díla, tedy tematické, kam překladatel nezasahuje. Nicméně je velmi podstatným výsledkem analýzy zjištění, že pochopení, interpretace postav a (zvláště) přestyilizace překladatelem mohou adekvátnost snížit, což se ukázalo i v provedené minianketě. U té postrádám informaci o procesu výběru respondentů.

Za „prohřešky“ považuji i zbytečné terminologické výpůjčky (foreignizace, domestikace, jinde zas exotizace), protože máme vlastní a přesnější terminologii; již vůbec nelze hodnotit převody na str. 65 jako ideologicky motivované. Rovněž hodnocení některých případů překladu ukazuje na jisté neznalosti hodnotitele (např. unikla náznakovost nespisovnosti demonstrativem this místo neurčitého determinantu – str. 67; tomu-temu nejsou případy

morfológické, ale fonetické – str. 60; „kreatura“ v daném kontextu asi nepatří do vyššího rejstříku, spíše naopak – str. 64; „brácha“ v daném kontextu není slangové slovo – str. 70); na několika místech si hodnotitel neuvědomuje systémové rozdíly (české částice, o nichž z opačného pohledu mluví i Levý 1998; naproti tomu existenci anglických tázacích dovětek – str. 79-80; za reálii nepovažují horské sluníčko, kuklu nebo petrolejku – str. 81; slovo darebák atd. není zastaralé – str. 85; Bohemian Paradise není z němčiny – str. 87). Tím že byla zvolena exemplifikační metoda, se ztrácí možnost zjistit kompenzace ve stylizaci replik (k zesílení výrazu mohlo dojít na jiném místě). Překvapivé je hodnocení důvodů překladatelských strategií na str. 82-83; dostatečně není podloženo tvrzení na str. 89 o snaze zachování reálií ani tvrzení na str. 91 o zachování reálií; podobně Shrnutí rozboru na str. 92). Stejně zpochybnitelné jsou některé závěry (s. 101), z nichž některé dokonce ani z provedeného výzkumu nevyplývají.

Technická stránka: chybí Úvod (místo něj je kapitola Cíle), citáty v textu jsou psány nenormativně, řazení údajů v bibliografických položkách neodpovídá způsobu odkazování. Úvod (Cíle) a Závěr by neměly být číslovány.

Svou náročností, kvalitou zpracování, strukturou a technickým provedením práce v zásadě vyhovuje požadavkům kladeným na tento úkol jak v obecné, tak v konkrétní oborové rovině. Přes uvedené výhrady obsahového i formálního charakteru práci doporučuji k obhajobě a navrhuji známku *dobře*.

V Praze dne 10. 9. 2013

Zuzana Jettmarová